

<p>УХВАЛЕНО вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди протокол № 3 від « 12 » червня 2020 року</p>		<p>Система управління якістю ХНПУ імені Г.С. Сковороди</p> <p>ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ</p> <p>Мікроекономічний аналіз</p>	<p>ЗАТВЕРДЖЕНО В.о. ректора Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, Ю. Вейчук</p> <p>від « 12 » червня 2020 р.</p>
--	---	---	--

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

МІКРОЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ

(назва навчальної дисципліни)

рівня вищої освіти	<u>Першого (бакалаврського)</u> <i>(назва рівня вищої освіти)</i>
галузі знань	<u>05 Соціальні та поведінкові науки</u> <i>(шифр і назва галузі знань)</i>
спеціальності	<u>051 Економіка</u> <i>(код і назва спеціальності)</i>
освітня програма	<u>Економіка, управління та право</u> <i>(шифр і назва)</i>
Шифр за навчальним планом	<u>ЦПП-1.35</u>

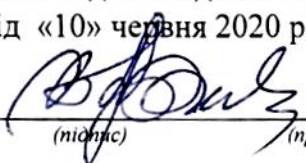
Розробники програми: I. Сідельнікова кандидат економічних наук,
професор кафедри економічної теорії,
фінансів і обліку

Рецензенти: V. Соляр кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри економічної теорії, фінансів
і обліку

O. Гриценко доктор економічних наук,
професор кафедри економічної теорії
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого

Обговорено та рекомендовано до затвердження вченою радою юридичного факультету
протокол № 10 від «10» червня 2020 року

Голова ради

(В.О. Процевський)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Схвалено центром ліцензування, акредитації і контролю якості освіти

Директор

(І. Єсьман)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

1. Пояснювальна записка

Програма *обов'язкової* навчальної дисципліни *Мікроекономічний аналіз* складена відповідно до освітньої програми підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань *05 Соціальні та поведінкові науки* спеціальності *051 Економіка*.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Мікроекономічний аналіз» є формування системи знань про закономірності функціонування виробництва як процесу створення корисності у будь-якій сфері людської діяльності.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Мікроекономічний аналіз» є: формування комплексу знань про базові закономірності функціонування виробництва як ринково-орієнтованої системи «витрати - випуск» і підходів щодо обґрунтування управлінських рішень у цій сфері; аналіз виробництва як системи «витрати - випуск»; поглиблення математичного та графоаналітичного подання базових концепцій і моделей; вивчення результатів емпіричних досліджень функцій виробництва та витрат.

У результаті вивчення навчальної дисципліни відповідно до освітньої програми формуються **програмні компетентності**:

ІК.Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері економіки та у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів економічної науки.

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 3. Знання та розуміння предметної області професійної діяльності.

ЗК 9. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК 11. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість.

ФК 1. Здатність виявляти закономірності функціонування сучасної економіки на мікрорівні.

ФК 4. Здатність описувати економічні та соціальні процеси і явища на основі теоретичних та прикладних моделей, аналізувати і змістовно інтерпретувати отримані результати.

ФК 6. Здатність застосовувати економіко-математичні методи та моделі для вирішення економічних завдань.

ФК 7. Здатність застосовувати комп'ютерні технології обробки даних для вирішення економічних завдань, здійснення аналізу інформації та підготовки аналітичних звітів.

ФК 11. Здатність використовувати аналітичний та методичний інструментарій для обґрунтування економічних рішень.

ФК 12. Здатність самостійно виявляти проблеми економічного характеру при аналізі конкретних ситуацій, пропонувати способи їх вирішення.

ФК 14. Здатність проводити аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, стану функціональних підсистем підприємств, організацій та установ.

Передумови вивчення дисципліни

Навчальна дисципліна «Мікроекономічний аналіз» базується на вивченні таких курсів, як «Математика для економістів», «Мікроекономіка», «Статистика» «Економіка підприємства»

Результати навчання за дисципліною

У результаті опанування змісту навчальної дисципліни здобувачі мають досягнути таких **програмових результатів навчання**:

ПРН 1. Знати та використовувати економічну термінологію, пояснювати базові концепції мікроекономіки.

ПРН 2. Демонструвати стійке розуміння принципів економічної науки, особливостей функціонування економічних систем.

ПРН 3. Використовувати аналітичний та методичний інструментарій для розуміння логіки прийняття господарчих рішень різними економічними агентами (індивідуумами, домогосподарствами, підприємствами та органами державної влади).

ПРН 6. Застосовувати відповідні економіко-математичні методи та моделі для вирішення економічних задач.

ПРН 8. Визначати попит та пропозицію на ринку праці, аналізувати структуру зайнятості та безробіття.

ПРН 9. Проводити аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, визначати функціональні сфери, розраховувати відповідні показники, які характеризують результативність їх діяльності.

ПРН 11. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.

ПРН 12. Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання соціально-економічних даних, збирати та аналізувати необхідну інформацію, розраховувати економічні та соціальні показники.

ПРН 13. Вміти працювати як самостійно, так і в команді.

ПРН 18. Використовувати інформаційні та комунікаційні технології для вирішення соціально-економічних завдань, підготовки та представлення аналітичних звітів.

ПРН 19. Демонструвати вміння абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик економічних систем різного рівня, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредити ЄКТС 90 годин.

2. Зміст навчальної дисципліни за модулями та темами

Модуль 1. Система «витрати-випуск» у короткостроковому періоді

Тема 1.1. Предмет і завдання курсу

Мікроекономічна теорія виробництва та витрат як найважливіша складова сучасної теоретичної економіки. Поняття «виробництво»: вузьке та широке трактування. Виробничий трансформаційний процес і його місце в економіці підприємства. Проблема обмеженості ресурсів і необхідність вибору. Межа виробничих можливостей та альтернативна вартість. Головні види вибору підприємства. Предмет і завдання курсу, його місце в системі дисциплін сучасної економічної теорії. Методологія дисципліни. Загальнонаукові методи. Роль і значущість математичних методів у процесі поєднання якісного та кількісного аналізу виробництва. Моделювання: табличне, графічне, економіко-математичне. Методологія маржиналізму, граничний аналіз. Поведінкові передбачення, економічна раціональність виробника. Ключові положення теорії управління, теорії організації, теорії систем, сучасної економічної теорії як наукові основи та найважливіші складові методології курсу.

Тема 1.2. Підприємство як система «витрати - випуск»

Підприємство як виробничо-ринкова система. Технологічна концепція підприємства і його модель як системи «витрати — випуск»; «вхід» — ресурси (фактори), що застосовуються та споживаються, їх типологія; «процесор» — трансформаційний виробничий процес; технологія як домінанта виробничого процесу (системно-процесна характеристика, види, властивості, типи динаміки); «вихід» — готова продукція та її типологія. Підприємство як покупець, як товаровиробник, як продавець. Принципи функціонування підприємства та їх трансформація у критерії формування виробництва. Періоди функціонування системи «витрати — випуск» як економічні категорії. Вимоги, яким має відповідати ринково орієнтована виробнича система сучасного рівня розвитку. Виробнича функція як параметрична модель системи «витрати — випуск».

Розмаїття видів виробництв та їх багатокритеріальна класифікація. Профільні картограми виробництв з орієнтацією на ресурси, процеси, продукти. Моделювання системи «витрати — випуск» на основі виробничих функцій. Табличний, аналітичний та графічний способи подання виробничої функції. «Пагорб виробництва» та варіації факторів. Комбінаційні взаємозв'язки в системі «витрати — випуск» та їх моделювання. Основні види виробничих функцій, їх характеристика за різними класифікаційними ознаками. Загальні властивості виробничих функцій. Витрати та результати виробництва. Економічна природа витрат виробництва. Явні та неявні альтернативні витрати, їх складові. Деякі особливості визначення альтернативних витрат, їх імовірнісний характер. Релевантні та нерелевантні витрати. Сфери застосування бухгалтерського та економічного підходів до визначення витрат. Результати виробництва: продукт, виторг, прибуток. Сукупні, середні та граничні величини цих показників. Динаміка виторгу за умов еластичного та нееластичного попиту. Взаємозв'язок функцій виробництва, витрат, виторгу та прибутку.

Тема 1.3. Часткова варіація факторів виробництва

«Пагорб виробництва» і часткова варіація факторів. Виробництво з одним змінним фактором. Дискретний та неперервний граничний продукт. Взаємозв'язок сукупного, середнього та граничного продуктів. Теорія граничної продуктивності факторів (А.Р.Тюрго, І.Н.Тюнен, Дж.Б.Кларк). Закон змінних пропорцій. Еластичність випуску за змінним фактором: поняття, методика обчислення, діапазон змін. Короткострокова функція виробництва за умов різних видів віддачі змінного фактора. Постійна (стала), зростаюча, спадна віддача змінного фактора виробництва: графічне та аналітичне зображення, економічна інтерпретація. Формалізовані залежності для розрахунку параметрів функцій виробництва з одним змінним фактором. Короткострокова функція виробництва з кількома змінними факторами. Часткова варіація факторів і короткострокова функція витрат. Взаємозв'язки між функціями виробництва та витрат. Динаміка короткострокових витрат. Закон неминучого зростання граничних витрат. Короткострокові витрати за різних видів віддачі змінного фактора. Еластичність витрат за випуском: поняття, методика розрахунку показників, діапазон змін. Обґрунтування рішень виробника за часткової варіації факторів. «Пропорція суміші» та віддача постійного та змінного факторів на різних стадіях короткострокової функції виробництва. Співвідношення «обсяг випуску-мінімальні середні витрати» як технологічний оптимум короткострокового періоду. Моделі визначення оптимального рівня залучення змінного фактора залежно від типу ринку товарів і ринку ресурсів для виробництв, що характеризуються постійною та зростаючою віддачею. Можливі варіанти реакції виробника на зміну ринкової кон'юнктури. Правило розподілу змінного ресурсу між суміжними стадіями виробництва.

Тема 1.4. Ізоквантна варіація факторів виробництва

«Пагорб виробництва» та Ізоквантна варіація факторів. Поняття субституційних та лімітаційних виробничих процесів. Альтернативна та периферійна заміність факторів виробництва. Побудова ізокванти з використанням табличного, аналітичного та графічного способів завдання виробничої функції. Технологічно ефективна область ізокванти та карти ізоквант. Властивості та конфігурації ізоквант. Показники заміщеності та доповнюваності факторів виробництва. Гранична ефективність фактора та гранична норма його технологічного заміщення (MRTS). Закон спадання MRTS. Правило заміщення факторів. Ступінь доповнюваності факторів виробництва та її співвідношення з MRTS. Поняття та графічне зображення ізоклін. Ізоклінна варіація факторів. Еластичність заміщення факторів виробництва. Взаємозв'язки «фактор-фактор» для різних видів виробництв. Субституційні виробничі функції: класична виробнича функція; неокласичні виробничі функції (функція Кобба-Дугласа, функція з постійною еластичністю заміни (CE5) та її модифікації). Лімітаційні виробничі функції: виробнича функція Леонтьєва (аналіз на підставі одного та кількох методів виробництва, комбінованих і некомбінованих процесів); виробнича функція Гуттенберга та ін. Вибір

оптимальної комбінації факторів. Оптимальна комбінація факторів з технологічного та економічного поглядів. Графічне та аналітичне подання оптимуму виробника за наявності двох факторів. Правило найменших витрат у разі використання двох видів факторів виробництва. Окремі випадки вибору оптимальної комбінації ресурсів: у разі використання у виробничому процесі двох видів факторів; у субституційному за факторами виробництві; лінійно-лімітаційному виробництві з одним виробничим процесом і з кількома виробничими процесами; у разі постійних і змінних цін на фактори виробництва тощо. Ефект заміщення та ефект випуску. Вплив зміни ціни ресурсу на оптимум товаровиробника. Поняття «ефект заміщення» та «ефект випуску». Розкладання загального результату зміни ціни одного з ресурсів, що формують комбінацію, яка мінімізує витрати, на ефекти заміни та випуску: графічне зображення для «нормального» та «неякісного» (нижчих переваг виробника) ресурсу. Значення розмежування ефектів заміни та випуску для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Модуль 2. Система «витрати-випуск» у довгостроковому періоді

Тема 2.1. Пропорційна варіація факторів виробництва

Поняття «віддача від масштабу» і «повна варіація» факторів виробництва. Збільшення випуску за рахунок пропорційного та непропорційного нарощування ресурсів. Лінійні, зростаючі та спадні однорідні виробничі функції та віддача від масштабу. Графічне зображення віддачі від масштабу за пропорційної варіації. Джерела економії та збитку, зумовлені зростанням масштабу виробництва. Еластичність масштабу та її взаємозв'язок з еластичністю виробництва. Поняття, аналітичне та графічне зображення еластичності випуску від масштабу. Взаємозв'язок еластичності масштабу та еластичності виробництва. Теорема Вікселля—Джонсона. Пропорційна варіація факторів виробництва та функція витрат. Види, динаміка та графічне зображення довгострокових витрат. Взаємозв'язки між короткостроковими і довгостроковими сукупними, середніми та граничними витратами. Довгострокові витрати за постійного, спадного, зростаючого та змінного ефекту масштабу: графічне та математичне подання. Співвідношення часткової, ізоквантної та пропорційної варіацій факторів виробництва. Співвідношення «часткова варіація - пропорційна варіація». Закон змінних пропорцій за умов різної віддачі від масштабу. Співвідношення «ізоквантна варіація — часткова варіація». Побудова кривої загального продукту на основі карти ізоквант. Співвідношення «ізоквантна варіація — пропорційна варіація». Узагальнена характеристика різних варіацій факторів виробництва.

Тема 2.2. Оптимальний шлях зростання випуску та оптимальний масштаб виробництва

Оптимальний шлях зростання. Можливі варіанти переходу на вищу ізокванту у короткостроковому та довгостроковому періодах. Типологія ліній зростання: у разі пропорційної варіації факторів і різної віддачі від масштабів виробництва; непропорційної варіації факторів; за зміни співвідношення цін на ресурси; за умов різної техніко-економічної та соціальної орієнтації підприємства тощо. X-неефективність і неоптимальний шлях зростання. Логічний парадокс спадного ефекту масштабу. Концепція X-фактора (X - ефективності) Харві Лейбенштайна. Головні компоненти X-фактора. Графічне подання неоптимального шляху зростання. Оптимальний масштаб виробництва. Результати емпіричних досліджень віддачі від масштабу і довгострокових витрат для різноманітних виробництв та галузей (закордонний та вітчизняний досвід). Співвідношення «обсяг випуску - мінімальні середні довгострокові витрати» як технологічний оптимум довгострокового періоду. Типи кривих довгострокових витрат. Поняття «мінімально (максимально) ефективний масштаб виробництва» (MES). MES і оптимальний масштаб виробництва. Обґрунтування стратегічних рішень виробника. Крива довгострокових середніх витрат (LRAC) як крива вибору виробничої потужності підприємства. Ефект розмаїття (розширення асортименту) та багатопродуктова економія на масштабі. Недоліки та переваги гігантomanії і різноманітності. Багатопродуктова

економія та рішення щодо горизонтальних меж виробництва. Багатозаводська економія та прийняття рішень щодо можливостей вертикальної інтеграції. Прикладні аспекти застосування концепції мінімально (максимально) ефективного випуску (MES). MES і структура галузі. MES і тип ринку. MES і природна монополія. MES як бар'єр до вступу конкурентів у монополізовану галузь тощо.

Тема 2.3. Динамічність і стохастичність процесів, їх відображення у виробничих функціях

Динамічність процесів і необхідність її обліку у виробничих функціях. Статичні виробничі моделі та їхні особливості. Динамічність зовнішнього середовища та її вплив на виробництво як ринково-орієнтовану систему «витрати-випуск». Розмаїття можливих динамічних змін у виробництві. Науково-технічний прогрес (НТП) як найважливіший фактор динамізації базових параметрів і комбінаційних взаємозв'язків у системі «витрати-випуск». НТП і його відображення у виробничих функціях. Екзогенна та ендогенна концепції НТП. Способи обліку НТП у виробничих функціях. Основні форми технічного прогресу (працеощадний, капіталоощадний, нейтральний) та їх відображення на картах ізоквант. Вплив технологічних змін на позиціонування та конфігурацію короткострокової функції виробництва. Математичне подання та графічне відображення НТП у субституційних виробничих функціях за Дж. Р. Хиксом, Р. Ф. Харродом, Р. Солоу. Відображення технічного прогресу у виробничих функціях Леонтьєва, Гуттенберга, Кроллі та ін. Ефект досвіду та його відображення у виробничих моделях. Формування концепції навчання у процесі виробництва: від закономірностей зниження трудомісткості в літакобудуванні до розробок Бостонської консалтингової групи. Аналітичне та графічне подання кривих досвіду; найвпливовіші фактори зменшення витрат; інтегральна дія ефектів досвіду та масштабу. Відображення ефекту досвіду у виробничих моделях різних типів: у класичній виробничій функції за часткової варіації факторів виробництва; у виробничих моделях Леонтьєва, Гуттенберга, Хайнена та ін. Використання ефекту досвіду для досягнення конкурентної переваги. Невизначеність процесів та її врахування у виробничих функціях. Детерміновані виробничі моделі та їхні особливості. Вплив випадкових факторів на процес виробництва і необхідність його врахування наданням виробничій функції стохастичних властивостей. Стохастичне виробництво як комбінаційний процес. Стохастична виробнича функція за часткової варіації факторів. Смуга ізоквант стохастичної виробничої функції.

3. Засоби діагностики успішності навчання

Засвоєння навчального матеріалу дисципліни перевіряється за допомогою поточного контролю, який здійснюється на семінарських заняттях у формі усного опитування, тестування, розв'язування задач, виконання аналітико-розрахункових, графо-аналітичних завдань, розв'язання ринкових ситуацій тощо.

Модульний контроль передбачає виконання модульної контрольної роботи.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання – екзамен

5. Рекомендовані джерела

Базові

1. Задорожна Н. В. Мікроекономічна теорія виробництва і витрат: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2003. 219 с.
2. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. Мікроекономіка. Львів: Просвіта, 1999. 650 с.
3. Мікроекономічний аналіз : навч. посіб. //Л. А. Азьмук, О.М. Щербатюк. Київ: КНЕУ, 2014. 262 с.
4. Мікроекономічний аналіз: практикум //Л. А. Азьмук, О. М. Щербатюк. Київ. : КНЕУ, 2016. 149 с.

Допоміжні

1. Аналітична економія : макроекономіка і мікроекономіка : навч. посібник. У 2-х кн. / за ред. С. Панчишина і П. Островерха. Кн. 2 : Мікроекономіка. Київ : Знання, 2016. 437 с.
2. Базилевич В. Д. Мікроекономіка : підручник / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич, А.І. Ігнатюк, С. В. Слухай ; за ред. В. Д.Базилевича. Київ : Знання, 2007. 677 с.
3. Базілінська О. Я. Мікроекономіка : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 352 с.
4. Башнянин Г. І. Мікроекономічна теорія : навчальний посібник. За ред. Г.І.Башнянина і О.В.Щедрої. Львів : Новий Світ, 2007. 640 с.
5. Безугла О. В. Мікроекономіка : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 288с.
6. Мікроекономіка: практикум: навч. посібник / за ред. В.Д.Базилевича. Київ: Знання, 2010. 491 с.
7. Наливайко А. П., Євдокимова Н. М., Задорожна Н. В. Мікроекономіка: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / за заг. ред. А.П. Наливайка. Київ: КНЕУ, 1999. 208 с.
8. Слухай С. В. Довідник базових термінів та понять з мікроекономіки. Київ : Лібра, 1998. 256с.
9. Ястремський О.І., Гриценко О.Г. Основи мікроекономіки: підручник. Київ: Знання-Прес, 2007. 579 с.

6.Додаткові ресурси

1. Офіційний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <http://www.kmu.gov.ua>
2. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <http://rada.gov.ua>.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Офіційний сайт Національного Банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>
5. Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua>
6. Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>